

Szigorú kegyelmet

Kertész Ákos *Mea culpa* című írásának végén föltette a (gondolom, költőinek szánt) kérdést: „...kollaboráns voltam én? És kollaboráns volt-e tízmillió magyar velem együtt? Nem tudok felelni rá. Azt tudom, hogy az átlagember, aki nem hős, az szörnyállamokban is élni akar. Aki nem hős, bűnös? Kollektíve? Nem tudom...”

De miért nem?

Miért ez a sok-sok *mea culpa*, miért a hosszas, terjengős, ingtépős szörnyülködés, miért a számonkérősi, megbánósi, megbocsátósi? Miért az önkorbácsoló és álönmarcangoló értekezések, visszaemlékezések tömege? (Hacsak nem a honorárium mián.) Miért a „nem tudok felelni rá”? Mindezt persze nem a könyvetető emberektől kérdelem (tőlük nem kérdezek semmit – várom, hogy elmúljanak, esetleg, hogy magam múljak el helyettük), hanem Kertész Ákosoktól, Konrád Györgyöktől, **Eörsi Istvánoktól**, azoktól, akiknek, ha máshonnan nem, József Attilától tudniok kell: van felelet.

József Attila szerint a sárból gyúrt és sárba nehezült ember legföljebb megtorlásra képes, az igazságos ítélkezés az Isten privilégiuma. Csakhogy az Isten nemigen létezik, ezért minden igazságtevés földi helytartójára, a versírásra hárul: „Szállj költemény, szólj költemény / mindenkire külön-külön, / hogy élünk ám és van remény, – / van idő, csipjük csak fülön. / Nyugtasd a gazdagok riadt / kis lelkét – lesz majd kegyelem. / Forrást kutat, nem vért itat / a szabadság s a szerelem”.

Nem akarom túlmagyarázni, túlokoskodni ezt a verset, de mostanra mintha legjobbaink is elfelejtették volna, hogy igaz van József Attilának, amikor nem „keresztényi szeretetről” papol, nem „számonkérésről és megbocsátásról” és más

efféle sületlenségről beszél, hanem kegyelmet hirdet. Azonnali és feltétel nélküli kegyelmet. Példás, szigorú kegyelmet. Ő ugyanis tudta, a gazdagok lelkét nem lehet szeretni. A bűnöst kívülről még csak föloldozni sem lehet. A gyóntató törvénykezés papok, katonák, polgárok, a mindenkori urak, urakká kapaszkodott iszonyodó kis szegények nagy bulija. A kegyelem tehát nem becsületbéli, hanem a túlélés akarásából fakadó, racionális felismerésen alapuló kategória. Mert ami vért itat, az nem szabadság és nem szerelem – márpedig „e kettő” végső soron maga az élet.

József Attila szerint a dolgozó ember méltó parlamentere csakis a költemény lehet: „Szólisd, mint méla borjúsáj / a szorgalmas szegényeket – / rágd szívükbe – nem muszaj / hősnek lenni, ha nem lehet”.

A szorgalmas szegények ki-lencvenkilenc százaléka nem olvasta ezt a verset, valami csoda folytán mégis a szívünkbe kapaszkodtak valóságte-remtő sorai. Néhány öblös tor-kú, ám reszkető lábú politikai kikiáltó kivételével nem akar itt hősködni senki, sem előre, sem visszamenőleg. A „hallgató többség” hátat fordított a szentimentális nagy ostobaságoknak, és csöndes, szó nélküli kegyelmet gyakorolva újabb források után kutat.

S ha nem tömődnek, nem hordalékosulnak el a már régebben fölfakadt forrásaink, a kisvállalkozások, utazgatások, vásárolgatások, kiskerti kapál-gatások, az eszes humoralizálások, a sajátosan magyaros civilizálódásunk erecskéi, akkor mosolygó, akár kormányhü optimizmussal is mondhatom, nagyon nagy bajunk nem lehet.

Vágréti László

Budapest